

13. Eiropas Baltijas studiju konference (CBSE) Gdaņskā, 2019. gada 26.–29. jūnijā

Starpdisciplināro Baltijas problemātikai veltīto konferenču tradīcija ir jau visai sena. No 1971. līdz 1993. gadam tās reizi divos gados tika rīkotas Stokholmā ar nosaukumu Baltijas studiju konference Skandināvijā (*Conference on Baltic Studies in Scandinavia*). Kopš 1995. gada aizsākās jauna tradīcija – Eiropas Baltijas studiju konferences (*Conference on Baltic Studies in Europe; CBSE*). Pirmā konference notika Rīgā. Kopš tā laika zinātnieki tiek reizi divos gados kādā Ziemeļeiropas pilsētā, kas ir saistīta ar Baltijas reģiona pētījumiem. Tradicionāli konferences pārmaiņus notiek kādā no trim Baltijas valstīm, tad kādā citā apkārtējā reģiona zemē. Konferences ārpus Baltijas jau notikušas Zviedrijā, Somijā, Vācijā, bet 2019. gadā pirmoreiz konference tika rīkota Polijā – Gdaņskā. Tās galvenie rīkotāji pārstāvēja Gdaņskas Universitāti. Šīs universitātes telpas bija arī viena no konferences norises vietām. Taču konference tika atklāta un pirmo divu dienu darbs noritēja citā nozīmīgā Gdaņskas vietā – Eiropas Solidaritātes centrā. Konferences virstēma bija „Baltijas solidaritāte”; tāpat arī tika pieminēti notikumi Gdaņskā, kas aizsāka Eiropas atbrīvošanos no komunisma. Ļoti simboliski, ka konferences atklāšanā piedalījās un dalībniekus uzrunāja arī kādreizējais „Solidaritātes” vadītājs un bijušais Polijas prezidents Lehs Valensa (*Lech Wałęsa*). Viņš arī aicināja zinātniekus domāt un diskutēt par to, kādai jābūt gan Baltijas, gan visas Eiropas nākotnei. Konferencē piedalījās dažādu jomu zinātnieki – antropologi, sociologi, politologi, vēsturnieki, ekonomisti, literatūrzinātnieki, mediju pētnieki, tāpat arī valodnieki.

Valodniecības referātu nebija pārāk daudz, tie pamatā bija ielānoti divās sekcijās pirmo divu konferences dienu laikā. Ņemot vērā konferences starpdisciplināritāti, nav pārsteigums, ka visvairāk valodniecisko referātu bija veltīts sociolingvistikas jautājumiem. Pirmā šai problemātikai pievērsās Ineta Dabašinskienē (*Ineta Dabašinskienė*) no Vītauta Dižā Universitātes. Viņas referāts „Tensions between Language Policies and Practices: Case Study of Visaginas” bija veltīts valodas situācijas analīzei Lietuvas pilsētā Visaginā, kas tika celta padomju gados līdz ar Ignalinas atomelektrostaciju. Tajā joprojām lietuvieši ir tikai neliela minoritāte (ap 18 %). Intervijas ar pilsētas iedzīvotājiem rāda, ka krievu valoda tajā joprojām dominē, bet jaunatnei jāmeklē ceļi, lai izietu no iekšējās izolācijas Lietuvā. Tieši lietuviešu valoda ir tas rīks, ar kura palīdzību var integrēties Lietuvas sabiedrībā, tomēr tās apguve joprojām nav viegla vidē, kur tai trūkst praktiska izmantojuma.

Sociolingvistiskajai situācijai Latgalē pievērsās Poznaņas Universitātes profesore Nikole Nau (*Nicole Nau*). Sava referāta „Bringing Latgalian into School: Visions, Needs and Obstacles” sākumā referente izteica pārdomas par

to, kā apzīmēt latgalisko idiomu – dialekts, reģionāla valoda, papildu valoda. Kā līdzīgs piemērs Eiropas kontekstā tika iztirzāta kašubu valodas situācija Polijā, kas ieguvusi reģionālās valodas statusu, tiek izmantota arī izglītības sistēmā un tādējādi piedzīvo zināmu atdzimšanu. Tālāk profesore raksturoja latgaliešu valodas stāvokli Latgales skolās – kas ir izdarīts, kas būtu jādara, kādi ir veicinoši un kādi kavējoši apstākļi. Būtiskākie darāmie darbi – formāli jāno-regulē latgaliešu valodas lietojums skolās, jāizstrādā jauni un moderni mācību līdzekļi, jāturpina vienādot valodas standarts, veicinot arī latgaliskās valodas un identitātes prestižu.

Igaunijas valsts valodas politikai un tās rezultātiem savā referātā „The Impact of the Estonian Linguistic Policy on the State Formation and its Functioning“ pievērsās Katažina Šveda (*Katarzina Szwed*) no Žešuvu Universitātes. Referente uzsvēra, ka Igaunijas valsts kopš atjaunošanas sākuma ir stingri definējusi sevi kā igauņu valsts, liekot arī igauņu valodu tās funkcionēšanas pamatā. Valodas statuss ir nostiprināts gan konstitūcijā, gan likumos, radot labvēlīgu augsni tās lietojuma pieaugumam. Vienlaikus valstī funkcionē arī citas – gan mazākum-tautību valodas, gan starptautiskās, īpaši angļu, valoda, kas veicina Igaunijas veiksmīgu iekļaušanos starptautiskajā kontekstā.

Maincas Universitātes pārstāve Eleonora Krūze (*Eleonora Kruse*) pie-skārās citam aktuālam jautājumam – valodas saglabāšanai svešumā. Viņas referāts „Assessing Migrant Language Maintenance: A Case Study on Latvian in Canada“ bija veltīts latviešu valodas situācijai Kanādas latviešu sabiedrībā. Balstoties gan aptauju materiālā, gan intervijās, referente raksturoja, kā latviešu valoda funkcionē Kanādā – kādi faktori veicina tās saglabāšanu, kādi to kavē. Pētījums apliecina jau vispārzināmo, ka trešajā emigrantu paaudzē valodas zināšanu līmenis strauji sarūk, taču mūsdienu globalizētajā pasaulē pastāv arī daudzas iespējas valodu uzturēt pēc iespējas ilgāk.

Otrajā valodniecības sesijā referenti vairāk pievērsās valodas sistēmai. Taču vairāki referāti tāpat bija ar sociolingvistisku ievirzi. Linda Lauze no Liepājas Universitātes referātā „The System of Latvian Address: Sociolinguistic Aspect“ analizēja aptaujas rezultātus par *tu* un *jūs* lietošanu uzrunā 2018. gadā, salīdzinot ar 1999.–2000. gadā veikto aptauju. Rezultāti rāda, ka kopumā situācija nav mainījusies – runātāju attieksme pret *tu* un *jūs* nepieciešamību ir procentuāli gandrīz tāda pati. Tomēr vienlaikus pieaug arī *tu* lietojums neformālās un pusformālās situācijās. To var būt veicinājis gan sabiedrības demokrātizācija, gan arī citu valodu (it īpaši angļu) ietekme.

Dens Dimiņš (Islandes Universitāte) un Dace Strelēvica-Ošiņa (Latvijas Universitāte) savā referātā „No Means Yes? Grammatical Polarity in Modern Latvian: Usage and Users“ pievērsās gramatiskās polaritātes izteikšanai mūsdienu latviešu valodā, analizējot dažādus nolieguma izsacīšanas veidus. Īpaši tika aplūkots sarunvalodā populārais diskursa marķieris *nē, nu jā*. To bieži izmanto,

lai parādītu runātāja nostāju attiecībā uz sarunu biedru, izteikuma saturu u. tml. Līdzīgs diskursa marķieris *yeah no* salīdzinoši nesen parādījies arī angļu valodā. Latviešu valodas kopienā *nē nu jā* šķietami oksimoronisko raksturu vairāk pamanā tie valodas lietotāji, kuri cenšas sniegt savas interpretācijas par šo faktu. Latviešu *nē nu jā* bieži tiek ironiski uztverts kā nacionālā rakstura izpausme.

Latviešu valodas resursu izmantošanai bija veltīts arī Guntas Ločmeles un Helēnas Gizelezas (Latvijas Universitāte) referāts „Usage and Significance of Stylistic and Lexical Resources in Advertising Texts“, kas gan bija iekļauts citā sekcijā – „Komunikācija un valoda“. Referātā tika prezentēts pētījums, kam izmantoti sludinājumi no žurnāliem *Ieva* (2010–2018), *Klubs* (2010–2018) un *Ej* (2017–2018). Sludinājumu tekstos izmantoti dažādi tropu veidi (metaforas, metonīmijas, personifikācijas), stilistiskās figūras (alūzijas, antitēzes, hiperbolas, retoriski jautājumi), shēmas (skaņu, vārdu, sintaktisko struktūru atkārtojumi, gramatisko struktūru pārveidojumi), neparasti leksiski elementi (jaunvārdi, okazionālisti, neadaptēti aizguvumi). Pētnieces secina, ka reklāmas valodas dažādība ir pieaugusi, īpaši ir palielinājusies shēmu izmantošana gan tulkotajos, gan oriģinālajos reklāmas tekstos latviešu valodā.

Divi referāti valodniecības sekcijā bija veltīti valodas vēsturei. Klaudio Barna (*Claudio Barna*) no Milānas Universitātes nolasīja referātu „The Lithuanian Particle *gi*“. Viņš aplūkoja lietuviešu partikulas *gi* lietojumu, balstoties Maksa Nīdermana u. c. vārdnīcas *Wörterbuch der litauischen Schriftsprache* dotumos. Lietuviešu materiāls tika salīdzināts ar senindiešu partikulu *hi*, kā arī ar sen grieķu *γε*.

Pēteris Vanags (Latvijas Universitāte / Stokholmas Universitāte) prezentēja daļu no sava pētījuma par latviešu valodas nestandarta gramatiskajām formām. Referātā „Latvian *sapulcējušamies* – the Non-standard Form of Past Passive Participle – Its Origin and History“ uzmanība bija veltīta darāmās kārtas pagātnes divdabjiem no atgriezeniskajiem vebiem. Materiāls rāda, ka līdz 19. gs. sākumam tika lietotas tikai šo divdabju vsk. un dsk. nominatīva formas. Mūsdienu rakstu valodas normās iekļautās ģenitīva un akuzatīva formas parādās 19. gs. pirmajā pusē, bet nestandarta forma ar izskaņu *-ušamies*, sākot ar septiņdesmitajiem gadiem. Formu izplatību veicināja rakstu valodas izaugsme un izteiksmes līdzekļu dažādības nepieciešamība.

Daži valodas lietojuma aspekti tika skarti arī citās sekcijās, piemēram, Gintas Rimeikas (*Ginta Rimeikis*) referātā „The Baltic Diaspora and its Relationship to Language“. Savukārt Andrejs Veisbergs (Latvijas Universitāte) referātā „The Translation Scene in Latvia (Latvian SSR) during the Stalinist Years“ prezentēja savus kārtējos pētījumus par tulkojumu vēsturi Latvijā.

Konferencē bija daudz iespēju tikties ar citu nozaru speciālistiem, iepazīties ar viņu pētījumiem, dzirdēt vērtējumus no malas, kas bieži palīdz ieraudzīt nepamanītas lietas vai aspektus. Kaut jūnija beigās Gdaņskā bija ļoti

karstas, bija iespējas arī iepazīties ar atjaunoto vecpilsētu, pavadīt vakarus jaukā gaisotnē. Nākamajai Eiropas Baltiju studiju konferencei jānotiek 2021. gadā. Pēc līdzšinējās tradīcijas tagad kārta uzņemt Baltijas pētniekus būtu kādai no Lietuvas augstskolām.

*Pēteris Vanags
Latvijas Universitātes
Humanitāro zinātņu fakultāte
Baltu valodniecības katedra
Visoalža iela 4a, LV-1050 Rīga, Latvija
pvanags@latnet.lv*